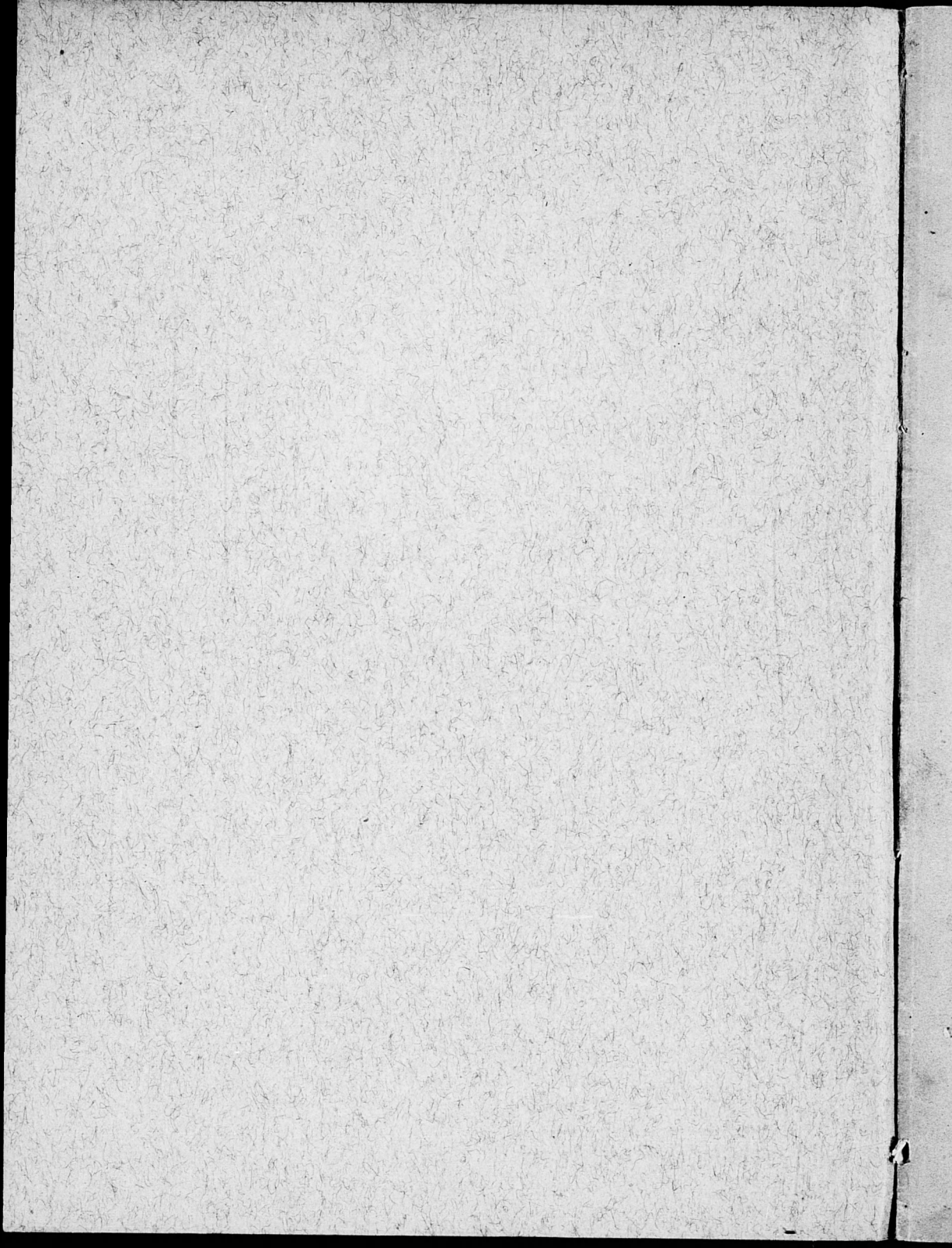

369

Vak 87

NA 2326

EEN

DRIETAL GRAFZERKEN

TE AFFERDEN

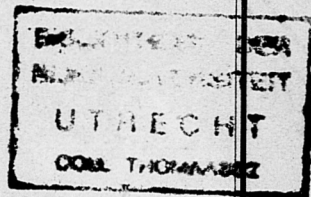
DOOR

M. J. JANSSEN.

overdruk:
Publications...
1805 T. XVII, 390-400.

ROERMOND,
J. J. ROMEN EN ZONEN.

1885

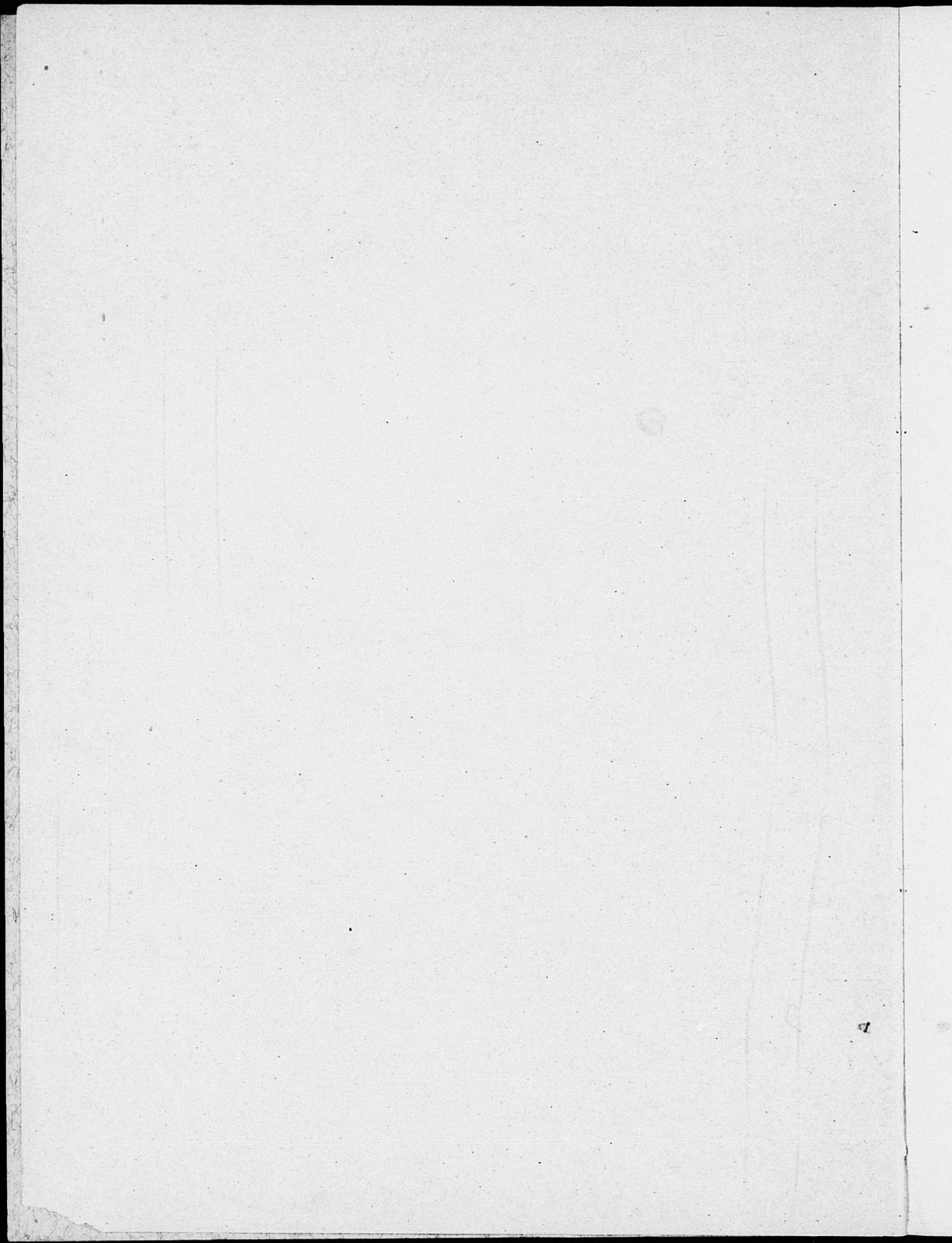

RIJKSUNIVERSITEIT TE UTRECHT

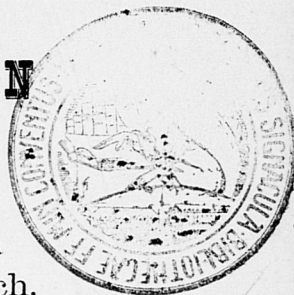

2191 3896

NA

EEN DRIETAL GRAFZERKEN TE AFFERDEN

betrekking hebbende op de familiën
Schenck van Nydeggen en Hoensbroech.

Het slot Blijenbeek was eens het verblijf van den tak der Schenken die zich heeren van Afferden en Blijenbeek noemden en de patronaatrechten uitoefenden zoowel over het kerspel Afferden als over het toenmalig Kleefsch dorp Heijen. Hun grafkelder, die tevens diende voor het opvolgend geslacht Hoensbroech, bevindt zich onder het koor der parochiekerk toegewijd aan de heilige martelaren Cosmas en Damianus.

De »Geschichte der familie Schenk von Nydeggen, insbesondere des Kriegsobristen Martin Schenk von Nydeggen» ten jare 1860 door H. Ferber te Neuss ter perse gelegd, geeft ons behalve lezenswaardige bijzonderheden van dat geslacht, tevens een trouw beeld der toenmalige tijdsomstandigheden.

In het breede beschrijft de historicus de lotgevallen van den erfopvolgingstrijd tusschen de wettige en natuurlijke verwanten van Dirk Schenk van Nydeggen † 1525 en discht vele bijzonderheden op uit het privaat leven dier heeren, zoowel als over parochie en gemeente Afferden.

Grafschriften die zich op de zerken in het Kruisheerenklooster te St. Agatha nog ongeschonden bevinden of in het voormalig Nieuwklooster onder Asperden bij Goch bevesten, worden door dien schrijver geboekt; maar het is

opmerkelijk, dat hij juist twee zerken, hoofdpersonen van zijn geschiedverhaal betreffende en te Afferden liggende, onvermeld laat.

Bij eene vroegere vernieuwing der vloer waren deze van het koor naar de toen eenige zijbeuk aan den Evangeliekant verplaatst; en trokken gedeeltelijk onder banken verscholen, minder de aandacht. Wegens den geschonden toestand is het niet doenlijk de volledige opschriften te geven.

De grootste, eene lengte hebbende van 2.27, bij eene breedte van 1.40 met. is die van *Aleid Schenk van Nydeggen*, weduwe van Renier van Gelre tot Arcen, naderhand echtgenoot van Dirk van der Lippe genaamd Hoen.

Ter rechterzijde bevinden zich de vaderlijke kwartieren: *Schenk* en *Buren* (1); ter linker die van moederskant: *Van der Donck* (2) en *Pietersheim* (3); bovenaan de tekst uit het boek der Openbaring:

»SALICH SIJN DIE DODEN DIE IN DEN HERE STERVE. APOC 14.»

In het midden de wapenschilden met helm en lambrequin van Dirk van der Lippe; op een veld van goud drie groene kransen geplaatst 2—1, elke krans met vier tegen over elkander staande roode rozen; als helmteeken een vederbosch. Daarnaast het schild der overledene: een gouden leeuw op een zwart veld.

Het onderschrift luidt:

»ANNO DNI 1555 DE 21 DECEB STERFT DIE EHR- UN TUGEND-
HAFTE ALEIT SCHENCK VAN NYDEGGEN FROUWE TOT ARSSEN,
GRUBBEFORST, AFFERDEN UN BLYENBUECK UND BETTIGENHAUSEN.
DIE GOT GENEDICH SIJE.

(1) *Buren* heeft tot wapen een dubbel getinneeerde faas van zilver op een veld van keel.

(2) *Van der Donck* is doorsneden, boven van hermelijn, onder van goud.

(3) *Pietersheim* voert op een veld van keel met zilveren blokken bezaaid, een goud-gekroonde leeuw van zilver.

Zooals uit de geschiedenis bekend is ontleende de familie *Schenk* haar naam van de bediening of ambt welke ze uitoefende. Oorspronkelijk waren zij de *Schenkers*, *Schenken*, *pincernæ* der op het bergslot *Nydeggen* vertoefende graven van Gulik. Hun hoofdstam in de Nederlanden stierf ten jare 1709 uit, in den persoon van Arnold Schenk markies van Hillenrath. Eene nevenlijn bevond zich in de 16de en 17de eeuw te Baarlo bij Blerick.

Eene andere vertakking, die het langst bestaan heeft was gevestigd te *Sevenum* (1) en op het huis *Oijen* onder Broekhuizenvorst; bedienende het scholtisamt van Kesselland en het rentmeesterschap te Gelder. De laatste telg dezer familie, eene dochter van Adriaan Frans Joseph † 1859 en N. Venhorst is gehuwd met den bankier Jean Vrancken, te Tilburg.

In de 15de eeuw was *Theodericus* of *Dirk Schenk van Nydeggen*, Maarschalk des hertogdoms Kleef en weldoener van 't convent de *Gaesdonk*, gehuwd met *Aleidis van Buren* erfdochter van Arcen, Lom en Velden. Uit deze echt-vereëninging sproot *Winand Schenck van Nideggen* heer van Arcen, later in huwelijk verbonden met *Johanna van der Donck*, dochter van Claas en Oda van Pietersheim.

(1) Een lid van dezen stam gaf aan de Minderbroederskerk te Venraij het portaal ten geschenke; waarin zijn schild en gift vermeld wordt. »*Andries Schenck van Nideggen landscholtis des anpts le Kessel en joffrouwe Elisabeth Roemer*: dd. a^o 1663."

Het wapen gedeeld, rechts: *Schenk*; links: *Roemer* zijnde een stijgend bruin paard op een goud veld.

Eén jaar later 1666 vereëden deze echtelieden een raam (2de van de Evangeliezijde) aan den nieuwen bijbouw der St. Janskapel te *Merseloo* bij Venraij. Onder hun gecombineerd wapen bevindt zich het volgende opschrift: »*Andries Schenck van Nideggen lantscholtis des ampts Kessel, joffrouwe Elisabeth Roemer anno 1666.*"

Den 1 December 1667 vernieuwde deze landscholtus de statuten van 't St. Eligius-gilde of smedenambt te Venraij.

Hun éénige dochter *Aleit*, naar heure grootmoeder genaamd, had sedert 1503 tot echtgenoot *Reijner van Gelre*, drost op de Veluwe, een natuurlijken zoon van den Gelderschen hertog Adolph. Deze Reinier, een kloeke patroon zooals de advocaat Arn. van Slichtenhorst hem noemt was een trouwe helper van zijn broeder Karel van Egmond. Hij verwierf met zijne jonge bruid, een aantal goederen die hem in staat stelden, nog meerdere bezittingen door aankoop te verwerven. Zoo kocht hij in 1517 van Joost van Holstein de halve heerlijkheid van *Grubbevorst*, waarvan hij zich sinds dien als heer betitelde.

Na dood van Reinier van Gelre, huwde de nog jeugdige weduwe *Aleid* omstreeks 1530 met een Guliksch edelman *Dirk van der Lippe*, genaamd *Hoen*, onder voorwaarde nogthans dat, bij magescheijd van 9 Maart 1536, de vijf kinderen van Gelre, in het bezit van Arcen cum annexis bleven.

Van der Lippe, volgens Ferber, een edelman van den echten stempel, van waren godsdienstzin en groote rechtschapenheid, een verkwikkende verschijning te midden van karakter- en zedelooze lieden, was Raadsheer van den Gelderschen hertog, ambtman van Kesselland en heer van *Betgenhausen* bij Gulick.

Zijn krachtig optreden voor de rechtmatige bezittingen zijner echtgenoot kon eerst onder zijn zoon *Caspar* tot gewenschten uitslag geraken.

Twee kinderen werden uit den echt van *Dirk Hoen* en *Aleidis Schenck van Nydeggen* geboren: *Caspar* opvolger in de ouderlijke bezittingen, en een tweede zoon *Reimier* in 1541 overleden.

Een grafzerk in de kerk van Afferden, naast den vorigen gelegen, is ongetwijfeld van dezen Reinier afkomstig.

De steen, waarvan het bovenste gedeelte verbrokken is, heeft eene breedte van 1.27 meter, en in plaats van de adelijke kwartieren zijn op de vier hoeken de zinnebeelden der Evangelisten geplaatst.

Het ééne wapenschild is dat *Van der Lippe-Schenk* gedeeld. Het omschrift, zoover aanwezig, is aldus :

(*Hyr licht begraven Reiner van der Lippe*) GENANT HOE,
SOEN TOT AFFERDEN UND BLYENBEECK UND GRIBBEFOERST UND
..... DI GESTORVE IS OP SINTE THOMAS. ANNO ...

Ter verduidelijking van de erfopvolging in Afferden-Blijenbeek, Hillenrath (onder Swalmen) enz., diene hier deze korte genealogische tabel :

Theodoricus Schenk van Nydeggen
Heer van Afferden en Walbeek, Kleefsche Maarschalk † 1487

X

Aleidis van Buren erfdochter van Arcen c. a.

Wijnand Schenk van Nideg- — Dirk Schenk van Nydeggen.
gen heer van Arcen † 1525 heer van Affer-

X 1489

Johanna van der Donck
dochter van Claas van
der Donck heer van Ob-
bicht, en van Oda van
Pietersheim te Neerharen.

natuurlijke kinderen; de
beruchte *Maarten Schenk*
was zijn achterklein-
zoon.

Aleit Schenk van Nydeggen, Op haar was Blijenbeek na
erfdochter van Arcen Dirk's afsterven vervallen,

X 1503

doch de onwettige afstam-
elingen hielden de be-
zittingen jaren lang in
hunne macht.

1° Reinier van Gelre welke
de $\frac{1}{2}$ heerlijkheid Grub-
benvorst aankocht.

De kinderen van dezen Rei-
nier behielden het goed
Huest bij Weeze, en het slot
Arcen dat in 1794 aan het
met Gelreverwante geslacht
von Wymar zú Kirchberg
overging. Ten jare 1876
verkocht de vrijheer van
Dalwigh-Lichtenfeld ge-
huwd met Carolin von
Wymar, het goed Arcen
met onderhoorigheden aan
Levinus rijksgraaf Wolff-
Metternich.

2° Dirk van der Lippe
genoemd Hoen heer van
Betgenhausen (in 't Gu-
likerland).

Aan de erven van Dirk vie-
len Afferden-Blijenbeek ,
Grubbenvorst en Betgen-
hausen ten deel.

Caspar van der Lippe
genoemd Hoen.

X

— Reinier
† jeugdigen
leeftijd.

Gertrudis van Bijlant.

Aleidis van der Lippe vrouwe van Blijenbeek ,
Grubbenvorst en Betgenhausen

X

Zij huwde in 1590 met haar bloedverwant :
Christoffel Schenck van Nydeggen, heer van
Hillenrath bij Swalmen , waardoor verschil-
lende bezittingen in ééne hand vereeenigd
werden , en de familie in rijkdom en aan-
zien steeg.

Dirk S. v. N.

Arnold Schenk van Nydeggen — Maria Clara S. v. N. † 1679

X

X

Maria d'Oyenbrugge von
Duras.

Ferdinand von der Hövelich,
heer van Lauenburg en
Vettelhoven keurkeulsche
kamerheer, ambtman te
Liedberg.

Christoffel Schenck van Nydeggen — Caspar S. v. N. † 1658

heer van Affer-

Duitsch ordensridder,

den etc. X Philippotte

kommandeur te Ordingen

Anna d'Oyenbrugge.

en Sierstorf, in het fa-
miliegraf te Afferden bij-
gezet.

Arnold Schenck van Nydeggen — Anna Angelina S. v. N.

van Hillenrath

kloosterzuster bij de Ur-

etc. geboren ten jare

sulinen te Roermond (1).

1662, † 31 Aug. 1709

X 1694.

Maria Catharina van Hoens-
broech (dochter van Ar-
nold Adriaan v. H. en
Dorothea Henriette von
Cottereau), stierf 3 Sep.
1736.

In 1687 werd het ridderslot
Betgenhausen, in de krijgs-
troebelen door de Fran-
schen bijna geheel ver-
brand en wegens schulden
aan de crediteuren over-
gelaten. Bij aankoop ge-
raakte het aan de familie
von Hochsteden.

Beide stierven op het huis Blijenbeek en werden in de

(1) Dit klooster in de Steeg gelegen wordt thans in eigendom bezeten en
bewoond door de familiën Milliard en Strens.

kerk van Afferden , in het graf hunner vaderen bijgezet. Zij vereerden aan deze parochiekerk een biechtstoel, versierd met hun vereenigd wapen; ook op eenige kerkornamenten vindt men nog het schild der Schenken of Hoensbroeck gestikt, als teekenen eener adellijke gifte.

De douairière Schenck , welke de heerlijkheden en het geheele vermogen van haar gemaal geërfd had, vermaakte de gezamenlijke Schenksche nalatenschap aan haar neef *Frans Arnold Adriaan markies van en tot Hoensbroech* (1) resideerende op het slot *Haag* bij Gelder.

Deze Hoensbroeck werd alzoo onder anderen markies van *Hellenrath* , heer van *Blijenbeek* , *Afferden*, *Swalmen* en *Asselt* , *Brempt* (thans *Pruissen*) en bezitter van het huis *Wettem* of *Witthem* bij *Nieuwstad* en der heerlijkheid *Grubbenvorst*.

Vooraleer wij dit kort opstel eindigen willen wij melding maken van een ander monument dat zich tegen de vroegere sacristie, op het kerkhof te Afferden bevond, en van den persoon tevens wiens stoffelijk overschot het eens dekte.

Op een hardsteen voetstuk verheft zich een gelijksoortig kruis, waarop onder een opschrift het wapen der *Hoensbroech* in marmer is aangebracht zijnde: *van zilver, viermaal gebalkt van keel, waarover een tweestaartigen klimmen- den leeuw van sabel, gedekt door de markiezen kroon.*

Het inschrift is : ANNO DOMINI
 1813 DIE
NOVEMBRIS 23
IN CASTELLO
BLIJENBECK
PIE OBIIT

(1) Bij de verheffing van Gelderland tot hertogdom ontstond het ambt van *Maarschalk*. Door huwelijk met de op den Haag wonende familie von Boenberg, ging deze waardigheid over aan de Hoensbroech, en bleef erfelijk in dien stam.

REVERENDISSIMUS ATQUE ILLUSTRISSIMUS DOMINUS
JOSEPHUS ADOLPHUS
MARCHIO AB ET IN HOENSBROICH COMES
SANCTI IMPERII ROMANI, ECCLESIAE CATHEDRALIS
TREVIRENSIS QUONDAM
CANONICUS CAPITULARIS
NECNON
CHOREPISCOPUS
R. I. P.

Deze telg uit het geslacht der Hoensbroeek, (1) was broeder van Philippus Damianus van Hoensbroeck, den voorlaatsten kerkvoogd van 't oude Roermonder bisdom, zoon van *Frans Arnold Adriaan* († 1759) en *Anna Catharina Sophia von Schönborn-Buchheim-Wolfsthal*, uit wier echtvereeniging het niet alledaagsche getal van vier-entwintig kinderen geboren werd. Op hen had ook de koninklijke Psalmdichter gerust zijn zegewensch kunnen uiten: *Uxor tua sicut vitis abundans in lateribus domus tuae*. (Ps. CXXVII. en 3).

Gelijk meerdere adellijke geslachten hunne jongere zonen in de voornaamste cathedraal- of collegiale kapittels zagen opgenomen worden, ontving ook deze jeugdige markies eene prebende in het kapittel der bisschoppelijke kerk van *Trier*. Zijn kanonikaat (2) viel in de regeeringsjaren van

(1) De stamzetel en naam der familie moet ongetwijfeld gezocht worden in het Valkenburgsche dorp Hoensbroeck, alwaar in vorige tijden de jonkers Hoen hunne bezittingen »in het broek» hadden; vandaar het broek der Hoen's, Hoensbroek. Het geslacht noemde zich oudtijds Hoen in of van den Broek en op of bij hunne goederen in het broek zal wel de eerste samenwoning der dorpelingen hebben plaats gehad.

(2) Joseph Adolp was *canonicus capitularis*: d. i. een kanuniek op wien berusten de geheele verplichtingen, en welke het volle genot en rechten des kapittels geniet. De *canonici non capitulares* ook wel *domicellarii* genaamd waren veelal jonge stiftsheeren die nog geen stem en zitting in 't kapittel hadden, wegens niet residentie of eenig ander beletsel, de inkomsten en rechten der *communitas* niet bezaten, of boven het gewoon getal aangesteld, doorgaans met de eerst vacant komende prebende begiftigd werden.

Clemens Wenceslaus Hubert koninklijke Prins van Polen en Lithauwen, hertog van Saksen, sedert 1768 keurvorst van Trier, tevens bisschop van Augsburg. Een bloedverwant zijner moeder had eenige jaren te voren die keurvorstelijke waardigheid bezeten. Franciscus Georgius graaf von Schönborn-Buchheim-Wolfthal (1) geb. 1682, werd 2 Mei 1729 tot keurvorst van Trier gekozen, zoodat zijne familie geen onbekende in de Triersche metropool was.

Onze domheer bekleedde tevens in hetzelfde kapittel het officie van *magister* of *episcopus chori*, *chorepiscopus* d. i. dirigent van 't koorgezang, aan wien de regeling en het onderricht in den kapittelzang was opgedragen (2). Deze was de derde in rang van 't collegie, zijnde de proost de éérste en de deken de tweede in volgorde. Of nu Hoensbroech, die de priesterwijding nooit ontvangen heeft en zich met de orde van 't diaconaat te vreden stelde, zelf den dirigeerstok in handen heeft genomen en zijnen adellijke confraters lessen in de gewijde muziek gegeven heeft, valt, de gewoonte dier dagen en de vigerende kerkucht betrachtende, zeer te betwijfelen. Na den inval der Franschen aan Moezel en Rhijn werd het aloud kapittel te Trier opgeheven, welker leden nu jaarlijks pensioen genoten. »Graaf Joseph» zoo werd de oud-kanunnik diaken in deze streken genoemd, keerde nu naar Blijenbeek terug en beleefde de uiteenspatting van het *heilig Roomsche Rijk*, waarin hij de grafelijke waardigheid bezat.

(1) Het grafelijk wapen der *Schönborn* is een gekroonde leeuw van goud gaande op drie uit den schildvoet zich verheffende zilveren punten op een veld van keel. De heerlijkheid *Wolfthal*, welker wapen uit een zwarten wolf op gouden velde bestond, ligt tusschen Weenen en Presburg.

Door aankoop kwam de familie in bezit van *Buchheim* of Puchheim, voerende drie zilveren schoven (korenbundels) op zwarten grond.

(2) Aan de bediening van choor- of landbisschop, welke tot de 12de eeuw in de kerk in zwang bleef, moet hier niet gedacht worden, hoewel de naam bijna gelijk luidend is. De Magister of episcopus chori des kapittels droeg als teeken van zijn ambt bij feestelijke gelegenheden een staf, (*præcentorum baculus*) gelijk er nog één in den Keulschen Dom bewaard wordt.

Ten gevolge van den Presburger vrede en de organisatie van het Rhijn-Verbond (1806) deed Frans II (bij wiens plechtige inauguratie als hertog van Gelderland te Roermond, den 13 Aug. 1792, de kanunnik een der feestgenoten was) afstand van den titel van *Duitsch keizer*, om dien van keizer van Oostenrijk aan te nemen.

Graaf Joseph eindigde te Blijenbeek den 23 Nov. 1813, na voorzien te zijn van de laatste HH. Sacramenten, in den ouderdom van zeventig jaren, zijne aardsche loopbaan. Het lijk werd niet in den grafkelder onder het koor der kerk, maar op het kerkhof ter aarde besteld.

Zijn grafkelder die volgens aangegevene regeling bij eene eventueele verbouwing van kerk of sacristie verplaatst kon worden, werd in 't vroegjaar van 1884 (1) naar de in 1849 nieuw aangelegde begraafplaats (2) overgebracht, terwijl het gebeente nu onder de sacristie berust.

Naar een op het huis *Hoensbroek* zich bevindend alliancewapen had dit geslacht tot devise »*Verus amor nunquam perit*». De latere stam is als volgt :

(1) Onder het bestuur van den weleerw. heer *Leonard Hubert Peters* uit Well, 30 September 1885 tot pastoor van Afferden benoemd, werd de uitwendige restauratie der kerk ondernomen. Op Woensdag in de goede week 1884 werd het afbreken der oude sacristie, het bouwen eener nieuwe zijbeuk met sacristie verbonden aanbesteed; als minste inschrijver werd dit werk voor de som van 4790 gulden gegund aan Leon. Coppes uit Broekhuizen vorst en onder opzicht van den bouwkundige Kaijser (beide te Venlo woonachtig) voltrokken. Tevens werd in dien zomer het bestaande noorderpand afzonderlijk hersteld.

(2) De beziiden het dorp aangelegde begraafplaats met eigen toegang, werd in vermeld jaar onder pastoor Metzmaccker, hoewel buiten dringende noodzakelijkheid, niet zonder groote uitgaven aangekocht, en in Maart 1850 door den ZeerEerw. Deken van Venraij, Petrus Verheggen, ingezegend.

M. J. JANSSEN.

BERGEN, 9 Januari 1885.

Genealogische tabel voortbrengt

